

tetlen megerősítés új elmélete vagy az etnonemzeti elvárások egységessége az állammal szemben az önrendelkezés irányába. Az új regionalizmus feltérképezi a régiók és a központok közötti társadalmi határokat, a regionális struktúrák lehetséges hatásait az etnonemzeti igényekre, és a regionális szintű szereplők lehetőség- és forrásfelhasználási európai kormányzathoz kötődő módjait, hogy kifejezzék identitásukat, preferenciáikat, állampolgársági hűségüket és politikai elvárásaikat a nemzetállam hatósági struktúráival szemben. Az elméleti szakirodalom azt sugallja, hogy az identitás, az etnonacionalizmus, a területi és kormányzati dimenziói nem feltétlenül fedik egymást. A szerző hipotézise szerint a régiók között különbségeket várhatunk az identitás definíciójában, az etnonemzeti csoportok részéről az európai integráció magasabb szintű támogatása feltételezhető, melyet a nemzetállamtól elmozduló döntéshozó kompetenciák tükröznek, de az európai integráció támogatásában a felé irányuló bizalomban és a politikai lojalitásokban megmutatkozó jelentős különbségek nélkül. Az etnoregionális elvárások és beteljesülések az Európai Unió demokráciájával szemben legalább annyira erősek kell legyenek, mint a nemzeti szintű demokráciával való megelégedés. A hipotézisek tesztelése az Európai Választási Tanulmányok, Választói Vizsgálatok 2009-es kiadásában található az említett régiókra vonatkozó adatbázisok alapján történt.

Morvai Tünde

Állampolgárság és államutódlás

Ganczer Mónika: Állampolgárság és államutódlás. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2013, 344 p.

Ganczer Mónika könyvének fókuszában az állampolgárság és az államutódlás kapcsolata áll, s a nemzetközi jogilag hézagosan szabályozott terület elméleti konstrukcióinak gyakorlati működését szemléletes esettanulmányokon keresztül tárja az olvasó elé. A mintegy háromszáz oldalas munka a hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásán keresztül

értékes betekintést nyújt az új államok létrejöttéből fakadó bizonytalan jogi környezetben való eligazodáshoz.

A mű első három fejezete nemzetközi példák sokaságán keresztül mutatja be az állampolgárság intézményének fejlődését a sumér városállamok korától egészen napjainkig, kitérve annak közjogi és magánjogi jellegére, a belső jogban és a nemzetközi jogban betöltött szerepére, valamint az állampolgárság – mint a lakosság állammal való kapcsolatának – elemzésére. Az állampolgárság belső jogi szabályozásának nemzetközi jogi kereteinek bemutatásánál a szerző különös figyelmet szentel az államutódlás szempontjából releváns szempontokra, így az állampolgárság más államok általi elismerésére és az effektivitás elvére.

Az államutódlás fogalmának tisztázását követően a szerző bemutatja az utódlás által érintett személyek körét és az utódállam állampolgársága megszerzésének kritériumait, az állampolgárság megszerzésének különböző módjait az érintett területen való tartózkodástól a területtel fennálló megfelelő kapcsolatig. Az utódállam állampolgárságának megszerzésével összefüggésben az elődállam állampolgárságának elvesztése is elemzésre kerül, csakúgy, mint az állampolgárság megváltásának módjára vonatkozó elméletek, illetve az állampolgárság megváltoztatásának joghatásai az időpont vonatkozásában, különös tekintettel az optáláshoz való jogra.

A szerző külön fejezetet szentel az egyének állampolgárságát védő nemzetközi jogi szabályozás bemutatásának államutódlási helyzet bekövetkezése esetén, mind univerzális, mind regionális szinten. Tárgyalja a nemzetközi szerződések és emberi jogi dokumentumok által megfogalmazott elveket (az állampolgárságtól való önkényes megfosztás és a diszkrimináció tilalma), valamint a hontalanság elkerülésére tett globális erőfeszítéseket, így az Európa Tanács e tárgyú egyezményét és a Nemzetközi Jogi Bíróság tervezetét.

A mű utolsó fejezete hat esettanulmányon keresztül szemlélteti az államutódlás különböző eseteiből származó állampolgárság-változásokat, így a második világháborút követő magyar területátadásokból, Németország újraegyesítéséből, a balti államok függetlenné válásából, Csehország szétválásából, Eritrea elszakadásából és Jugoszlávia felbomlásából fakadó hatásokat az érintett területeken élők állampolgár-

ságára. A művet a szerző következtetései zárják, melyekben kitér arra, hogy a Nemzetközi Jogi Bíróság tervezete az államutódlás egyes eseteire vonatkozó nemzetközi szabályozás életbeléptetésére globális szinten is előrelépéssel kecsegtet a jelenlegi gyér és bizonytalan nemzetközi szabályozáshoz képest.

A kötetet a releváns nemzetközi szerződések és belső jogi jogesetek, valamint nemzetközi jogi jogesetek jegyzékén túl nemzetközi emberi jogi dokumentumok, az állampolgársági tárgyú nemzetközi szerződések, valamint az állampolgárság, államutódlás esetére vonatkozó, átfogó nemzetközi szabályozások összehasonlító táblázatai zárják. A kötetet négy nyelven (magyar, angol, francia, német) íródott forrásjegyzék teszi teljessé.

Sullivan Ferenc

Könyvek, testek és bronzszobrok: a világpolgárrá válás szinterei

Levitt, Peggy-Nyíri, Pál: Books, bodies, and bronzes: comparing sites of global citizenship creation = Ethnic and Racial Studies, 37 Vol., 2014, 12 No., 2149–2157. p.

A szerzőpáros bevezető cikke egy olyan kötetet mutat be, amely egyebek mellett a zenei versenyek, a vallási mozgalmak, a divatmagazinok, a szerzői jogok és a tengerentúli egyetemi campusok világát térképezi fel abból a szempontból, hogy mennyiben válhatnak a kozmopolita eszmék, kompetenciák és projektek elterjedésének színterévé. A kötetben tanulmányt publikáló szerzők azt vizsgálják, hogy hogyan, mikor és milyen kombinációkban történik mindez, milyen geopolitikai, illetve intézményi tényezők lehetnek rá hatással, és hogy változtat-e valamit a helyzeten, ha a kozmopolitizmus bizonyos szempontjai megjelennek a fent említett helyszíneken és eseményeken.

A világpolgárok kinevelése és annak kutatása valóságos tudományággá nőtte ki magát napjainkra. Az iskolák, ha különböző mértékben is, de igyekeznek a diákokból nemcsak lojális és aktív nemzeti állampolgárokat, hanem kompetens, a globális közösségért felelősséget érző

kozmpolitákat is nevelni. Ez a gyermekek esetében aránylag könnyen megoldható. Kérdés viszont, hogy azok az emberek, akik úgy nőttek fel, hogy egyetlen nemzet szokásrendszerével kellett azonosulniuk, miként tanulhatják meg, hogy ezen túlmenően a világ egészéhez is tartoznak és felelősek érte. Ez a kötet pontosan erre keresi a választ.

A kozmopolitizmus különböző jelentéseit sokan kutatják, de arról, hogy hogyan lehet elsajátítani azokat az értékeket és készségeket, amelyek elvezetnek ehhez a látásmódhoz, nem sok kutatás szól. Pedig az iskolák és a múzeumok falain kívül is léteznek olyan helyszínek, ahol világpolgárok formálódnak. Ráadásul napjaink globalizált világában, amelyet át- meg átszönek a kapcsolatok, maga a világpolgárság is mást jelent, mint pl. a gyarmatosítás idején. Sokan úgy vélik, hogy a kozmopolitizmus manapság nem választás kérdése, hanem szükségszerűség. A „kozmpolitika” felé kell fordulnunk: nem elég arról ábrándozni, hogy egy napon az emberiség ráébred közös gyökereire, hanem tenni is kell érte, hogy ez az „azonos világ” létrejöhessen.

A kötetben publikáló szerzők számára ez a kiindulási pont. Normatív vagy meghatározások felett vívott szócsaták helyett ezek a kutatók arra világítanak rá, hogy hol és miként generálódnak a kozmopolita látásmódot alkotó eszmék, készségek és politikák, valamint hogyan sajátítják el azokat. Hogyan lehet az eszméken túlmenően a gyakorlatban is kialakítani kozmopolita érzékenységet, készségeket és intézményeket? Mikor és hogyan változnak ezek politikai kérdéssé és tervekké? Mennyiben eredményez mást, ha ezek a dinamikák a szerzői jogok, vallási-szociális mozgalmak vagy éppen tengerentúli egyetemek kontextusában valósulnak meg? Itt jönnek a képbe a testek, a könyvek és a bronzszobrok.

Christoph Brumann az UNESCO Világörökséggel kapcsolatos politikájáról szóló cikke nyitja meg a tanulmányok sorát. Az UNESCO által 1972-ben útjára indított kezdeményezés a felszínen az egyik leg-sikeresebb tevékenység, amely az emberiség közös örökségére igyekszik ráirányítani a figyelmet. Az 1990-es évektől kezdve azonban egyre nő a gazdasági és politikai érdekek beleszólása a választásba, és az, hogy miből lesz világörökség és miből nem, nem feltétlenül átgondolt örökségvédelmi szempontok alapján dől el.